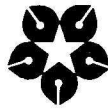

کتابخانه
تاریخ اسلام و ایران

سیری در کتابخانه‌های

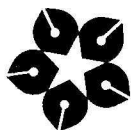
هند و پاکستان

تألیف عزیزانہ عطاردی

مرکز فرهنگی خراسان

۲۹

انتشارات عطارد

انجمن مخطوطات ایران

نام کتاب: سیری در کتابخانه‌های هند و پاکستان

مؤلف: عزیزالله عطاردی

چاپ اول: ۱۳۷۶

تیراژ: ۲۰۰۰

حروفچینی: به‌آراء

لیتوگرافی: آبرنگ

چاپخانه: افست

ناشر:

انجمن مخطوطات ایران و انتشارات عطارد

حق طبع محفوظ است

ایالت یوپی قدرتی داشتند وضع این مدرسه مرتب بود و رونق داشت، و امور مادی آن به خوبی اداره می‌گردید، ولیکن به علت عدم اعتبار اکنون چندان رونقی ندارد جا دارد افراد نیکوکار دست همت خود را بالا زده و این مدرسه بزرگ را که سالیان دراز مورد استفاده بوده و گروهی از خطباء و وعاظ را به جامعه مسلمین هند تحویل داده بار دیگر زنده کنند. در مدرسه نامبرده کتابخانه‌ای هم تأسیس شده و تعدادی نسخ خطی هم در آن هست، متأسفانه فهرست نداشت، و ما نتوانستیم از این کتابخانه استفاده کنیم، به یکی از مسئولین کتابخانه گفتم شما فهرستی برای کتب خطی اینجا بنویسید مؤسسات فرهنگی در ایران چاپ خواهند کرد، و به شما حق التالیف هم می‌پردازند، وی گفت من این موضوع را انجام می‌دهم و امیدوارم هر چه زودتر فهرست آن چاپ شود تا همگان بتوانند از نسخ آن استفاده کنند.

ما در اینجا با رئیس مدرسه علامه سید ابن حسن، و گروهی از طلاب و مدرسین آشنا شدیم، علامه ابن حسن یکی از علماء و خطباء، شیعیان هندوستان می‌باشند و همواره به کارهای دینی اشتغال دارند.

کتابخانه ناصریه

کتابخانه مزبور یکی از مهمترین و معتبرترین کتابخانه‌های هندوستان به شمار است، مؤسس آن مرحوم ناصرالملة فرزند علامه بزرگوار میر حامدحسین نیشابوری مؤلف بزرگ کتاب «عبقات الانوار» بوده، مرحوم میر حامدحسین یکی از محققین عالیقدر و مؤلفین درجه اول عالم تشیع در شبه قاره هندوستان بودند و در قرون اخیره کمتر محققى نظیر آن مرحوم دیده شده است.

مرحوم میر حامدحسین نیشابوری برای تألیف کتاب «عبقات الانوار» مسافرت‌های دور و درازی را در آن زمان پیمود، تا مصادر و مآخذ معتبری برای تألیف کتاب خود بدست آورد و نسخ مورد احتیاج را پس از مدتی فراهم آورد و در حقیقت پایه اولی این کتابخانه را آن مرد عالیقدر گذاشت و پس از وی فرزنداناش مخصوصاً مرحوم ناصر الملة کتابخانه را توسعه دادند.

ما توسط مولانا سید محمدسعید از احفاد مرحوم میر حامدحسین که تولید کتابخانه را در اختیار داشت و امور آن را اداره می‌کرد از کتابخانه دیدن کردیم، علامه سید محمدسعید عبققاتی خود از علماء محترم شیعیان لکهنو بشمار بودند، و در آن جا مورد تکریم و احترام همگان قرار داشتند، مشارالیه در حفظ و نگهداری این کتابخانه که میراث پدران و نیاکان شریف و بزرگوار وی می‌باشد بسیار می‌کوشیدند و سعی بلیغ داشت کتابخانه را توسعه دهد و ساختمان جدیدی را که از هر جهت مناسب وضع کتابخانه باشد بسازد و این کار را شروع کرده بودند.

در کتابخانه ناصریه در مراقبت و نگهداری نسخه‌ها بسیار توجه داشتند، و در میان اوراق کلیه نسخ خطی گرد مخصوص ریخته بودند تا موربانه آن را ضایع نکنند، و برای کتابها یک فهرست دست‌نویس نوشته بود موضوع کتابها را به خوبی روشن بود و برای مراجعه‌کننده مشکلات ایجاد نمی‌شد.

ما در سفر لکهنو مکرر خدمت علامه سید محمدسعید می‌رسیدیم و از محضر پر فیض آن سید بزرگوار بهره‌مند می‌شدیم، در یکی از شبها مهمانی مفصل ترتیب دادند و گروهی از رجال علم و ادب و محترمین را دعوت فرمودند و ما در آنجا با بسیاری از دانشمندان و بزرگان لکهنو آشنا شدیم، معظم‌له تألیفات مفیدی هم داشتند، و امیدواریم آثار علمی این عالم محترم و عزیز هر چه زودتر چاپ شود تا همگان از آن استفاده برند.

متأسفانه در شهریور ماه سال ۱۳۴۶ خبر رسید که علامه بزرگوار سید محمدسعید درگذشته‌اند و جنازه ایشان را به نجف اشرف حمل و در آنجا به خاک سپرده‌اند، فوت وی همه دوستان را متأثر کرد، مرحوم سید سعید عمر زیادی نداشت و اظهار کسالت هم نمی‌کرد و مرگ او بسیار غیر منتظره و بهت‌انگیز بوده با درگذشت مرحوم سید محمدسعید جامعه تشیع هندوستان یکی از بهترین علماء و محققین خود را از دست داد.

ما اولاً این مصیبت بزرگ را به فرزند عزیزش مولانا سید ناصرعلی که اینک در جای پدر نشسته و کارهای وی را انجام می‌دهد تسلیت عرض می‌کنیم، و سپس به خاندان و

منسوبین آن مرحوم مخصوصاً جناب امیر حیدرعلی خان مهارج کمار و تمام علماء و دانشمندان و محافل شیعیان هندوستان درگذشت آن مرحوم را تسلیت می‌گوئیم و از خداوند متعال خواستاریم وی را با اجداد طاهرینش محشور گرداند و به بازماندگان مخصوصاً فرزند ارجمندش اجر و صبر عطا فرماید.

نگارنده هنگام اقامت در لکهنو اکثر اوقات خود را در این کتابخانه گذرانیدم و در نسخ خطی آن تحقیق و بررسی نمودم، و اینک چند نسخه را که با این فهرست مناسبت دارد به نظر اهل علم و ادب می‌رسانیم و از مدیران و کارمندان کتابخانه مخصوصاً فرزند مرحوم سید محمدسعید مولانا سید ناصرعلی که در همه مورد به ما محبت فرمودند سپاسگزاریم.

۱- نامه شاه طهماسب صفوی

محمدهمایون فرزند ظهیرالدین بابر دومین پادشاه از سلسله تیموریان هند نتوانست در برابر شیر شاه سوری مقاومت کند و ناچار راه ایران را پیش گرفت تا مگر شاه ایران شاه طهماسب وی را یاری کند و او بار دیگر تخت و تاج پدرش را تصاحب نماید، شاه طهماسب صفوی پس از اینکه دریافت همایون به طرف ایران حرکت می‌کند، نامه برای محمدجان حاکم هرات نوشت و توسط شاه قلی یکی از خواص خود برای وی فرستاد. شاه طهماسب در این نامه به فرماندار هرات امر می‌کند که وسائل استقبال و پذیرائی مفصلی از همایون شاه را فراهم کند و او را با احترام و تجلیل از مرز ایران تا اصفهان همراهی نماید، مفاد این نامه بسیار حیرت‌انگیز است جریان پذیرائی شاه طهماسب از همایون در بین راه تا رسیدن به اصفهان و برنامه‌هایی که برای تجلیل وی از طرف دولت ایران تنظیم شده بود از هر جهت جالب است، شماره ۱۱۳ تاریخ، تعداد اوراق ۳۰.

۲- خلاصه التواریخ

در تاریخ ملوک و امراء هندوستان مؤلف و تاریخ تألیف کتاب مزبور معلوم نیست، و